

**НАЦИОНАЛНА СПОРТНА АКАДЕМИЯ
„ВАСИЛ ЛЕВСКИ”
КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ, ПЕДАГОГИКА И СОЦИОЛОГИЯ”**

СТАНОВИЩЕ

**на проф. Петър Александров Банков, доктор,
на дисертационния труд на Надежда Борисова Костова на тема:
„Стресът при учителите по физическо възпитание и спорт и
влиянието му върху педагогическата дейност”**

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”.

**Научна специалност „Теория и методика на физическото
възпитание и спортната тренировка (вкл. Методика на лечебната
физкултура)”. Професионално направление 1.3. „Педагогика на
обучението по физическо възпитание”**

Научен ръководител: доц. Иванка Тошева, доктор

Представеният за становище дисертационен труд на Надежда Костова на тема: „Стресът при учителите по физическо възпитание и спорт и влиянието му върху педагогическата дейност”, е разработен в обем от 157 стандартни страници. Съдържа: увод; три взаимосвързани глави; 24 фигури; 11 таблици; 6 приложения. Библиографията включва 202 литературни, документални и електронни източника. От тях на кирилица – 61 и на латиница – 141.

Темата на дисертационния труд – стресът в педагогическата дейност на учителите по физическо възпитание и спорт (в България те са повече от 3000), е актуална и с непреходно значение за ефективно функциониране на образователната система. През последните години редица изследвания показват интензивно нарастване на влиянието на стреса като един от факторите, които заедно с обездвижването и интелектуалното пренатоварване водят до поява на фибромиалгията.

Това е болест, която води до неврологични, ревматологични, ендокринни и инфекциозни болести. В сравнение с други, професията на учителя по физическо възпитание и спорт има специфика – по отношение възможностите за двигателна активност в процеса на педагогическата му дейност, на нейното компенсаторно въздействие като антистресогенен фактор. В случая е налице приложение на подход и инструментариум към проектиране и осъществяване на иновационно теоретично и научно-приложно изследване в областта на стреса в професионалната дейност на учителите по физическо възпитание и спорт.

В съответствие със спецификата на становището в синтезиран вид ще представя по-важни основни моменти на дисертационния труд – като позиция на докторанта и оценка на неговите приноси.

Първо (глава първа, 67 с.). В резултат на продължително и задълбочено изследване (като ретроспекция и диагноза), чрез голям брой предимно чуждестранни източници на методологии, стратегии, подходи, модели Надежда Костова представя съвременна обща теория на стреса и на стреса при учителите по физическо възпитание и спорт. Стресът е сложен и многоаспектен процес със специфични особености и проявления в условията на вътрешната и външната среда на педагогическата дейност.

Особено, приоритетно внимание е отделено на: стреса и професионалната дейност (теоретични параметри); стреса в трудовата среда; теориите за справяне със стреса; професионалния стрес при учителите по физическо възпитание и спорт при отчитане спецификата на педагогическата им дейност.

Теоретичните основи на стреса – общи и специфични, са първият доказан по-значим принос на дисертационния труд.

Второ. Подчертавам, оригинален е подходът към проектиране на методологията и научния инструментариум, който осигурява надеждността на теоретичното и научно-приложното изследване. Представените модели на изследването (фиг. 6); насоките на взаимодействие между изследваните променливи (фиг. 7) дават възможност да се разработят четири взаимосвързани хипотези за очаквани резултати от изследването. Целта на изследването е „По експериментален път да се разкрие спецификата на професионалния стрес при учителите по физическо възпитание и спорт чрез неговите количествени и качествени характеристики и влиянието му върху тяхната педагогическа дейност. Шест научноизследователски задачи са формулирани във взаимна връзка.

Обект на изследването са 278 лица, разпределени по професионално-демографски характеристики. Прави впечатление компетентното приложение на пет взаимосвързани въпросника (на чуждестранни автори и български специалисти). Те осигуряват получаването на информация за: източниците на стрес в трудовата среда; оценката на възприет тест – PS-1; предпочитаните стратегии за справяне със стрес; скалата „Лични постижения” в педагогическата дейност – от въпросник за изследване на бърнаут при учители; удовлетвореността от педагогическата дейност. За количествената обработка и анализ на експерименталните резултати е използван комплекс от математико-статистически методи.

Трето. Докторантът представя продукти в широки качествени и количествени параметри (с приложение на математико-статистически методи). Открояват се: ранжирането на източниците на стрес при учителите (фиг. 8) и техните различия при учителите по пол (фиг. 9); възприетият тест при учителите по физическо възпитание и спорт; оригинален с информационна стойност – модел на

корелационни зависимости между факторите на стрес в трудовата среда и влиянието им върху нивото на възприет стрес (фиг. 14).

Очертани са елементите и параметрите на профила на учителите по физическо възпитание и спорт от гледна точка на ниво на възприет стрес и на повишения риск от неблагоприятните му въздействия в съответствие с професионално-демографските им характеристики по пол, възраст, педагогически стаж и заемана длъжност.

Посочените три основни приноса на дисертационния труд могат да се обосноват като резултат на веригата „теория – подход и научен инструментариум – резултати от изследването”.

Постигнатите приноси са напълно достатъчни за положителна оценка на дисертационния труд в съответствие със законодателната и правнонормативна уредба за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”.

Формулираните изводи и препоръки са в съответствие със съдържанието и отразяват обективно резултатите от изследването в отделните глави на дисертационния труд.

Правят впечатление прецизността на стила, проявата на грамотност и техническо изпълнение на съдържанието на труда, което е убедителна демонстрация за научната подготовка на докторанта.

По темата на дисертационния труд са представени три публикации. От тях две – самостоятелен автор Надежда Костова; една с участие в европейски научни конгреси; 9-и на FIEP; 7-и „Спорт, стрес, адаптация” (2014 г.).

Въпрос към докторанта: Има ли други потенциални алтернативи (педагогически, социални, управленски), които да осигурят бъдеща по-широка и устойчива реализация на резултатите от изследването?

Личните ми впечатления за образователната и научната подготовка на Надежда Костова като студент в ОКС „Магистър”, специалност – „Спортен мениджмънт”, са положителни. Открояват се нейните: мотивация; социален статус; потенциални възможности в дългосрочна перспектива за реализация в областта на педагогиката и мениджмънта.

Заключение

Имам достатъчно солидно основание с убеденост да предложа на уважаемите членове на научното жури: първо, да оценят положително иновационния характер, качеството и научните приноси на дисертационния труд на Надежда Костова на тема: „Стресът при учителите по физическо възпитание и спорт и влиянието му върху педагогическата дейност”. Второ, да присъдят на Надежда Костова образователната и научна степен „Доктор” по научната специалност „Теория и методика на физическото възпитание и спортната тренировка (вкл. Методика на лечебната физкултура)”. Професионално направление 1.3. „Педагогика на обучението по физическо възпитание“.

13.06.2016 г.
София

Изготвил становището:

(проф. Петър Банков, доктор)

